

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาบ้านนาตันจัน ตำบลบ้าน
ตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

Guidelines For Public Participation In The Management Of Local Wisdom :
A Case Study Of Ban Na Ton Chan, Ban Tuek Subdistrict, Si Satchanalai District,
Sukhothai Province

กัลยรัตน์ สมอนาค

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

E-mail: kanyarat.sam@psru.ac.th

ฐิติพงศ์ เรืองจ้อย

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

E-mail: titiphong.r@psru.ac.th

ธราธร ทองเนตร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

E-mail: tharathorn.t@psru.ac.th

พิมลรัตน์ ภูริธ

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

E-mail: phimolrat.p@psru.ac.th

สุกัญญา ฐูปเทียน

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

E-mail: sukanya.thop@psru.ac.th

หนึ่งฤทัย ประเสริฐทรัพย์

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

E-mail: naengruethai.p@psru.ac.th

ธนัสถา โจรจนตรระกูล

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

E-mail: tanastha.r@psru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาบ้านนาตันจัน ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และ 2) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมคือ งานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 265 คน จากประชากรทั้งหมด 785 คน ซึ่งมีการใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

พบว่า ด้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก และด้านการประเมินผล อยู่ในระดับมาก 2) การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนและประชาชนทุกช่วงวัย ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การใช้สื่อดิจิทัล และความร่วมมือระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน เยาวชน และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันชุมชนมีการมีส่วนร่วมในระดับมาก ส่งผลให้เกิดการสืบทอดองค์ความรู้ การสร้างอาชีพ และเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การจัดการ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to (1) examine the level of public participation in the management of local wisdom in Ban Na Ton Chan, Ban Tuek Subdistrict, Si Satchanalai District, Sukhothai Province, and (2) explore guidelines for public participation in local wisdom management. A mixed-methods approach integrating quantitative and qualitative research was employed. The sample consisted of 265 respondents selected from a population of 785 people. Data were collected using questionnaires and analyzed using descriptive statistics. The results showed that the overall level of public participation was at the highest level. Participation in implementation ranked highest, followed by participation in receiving benefits, while participation in decision-making and evaluation were at a high level. The study indicated that effective local wisdom management should promote participation among youth and all age groups through experiential learning, digital media, and collaboration among community stakeholders to enhance knowledge transmission, occupational development, and long-term community sustainability.

Keywords: Participation, Management, Local Wisdom

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตที่สำคัญเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิชาความรู้ทั้งหมดที่ชุมชนท้องถิ่นใช้แก้ไขปัญหาหรือจรรโลงชีวิต ทั้งที่เป็นความรู้ที่สั่งสมมา มีการประยุกต์ใช้มายาวนาน หรือความรู้ที่ชุมชนท้องถิ่นรับมาจากภายนอกเป็นความรู้ที่เข้ากันได้กับวิถีด้านอื่น ๆ ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเลี้ยงชีพ หรือประโยชน์ด้านอื่น ๆ ในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยจึงเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นองค์รวมความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงาม และวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุลเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และเป็นรากฐานในการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการ

ผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย (พัทธ์ธีรา ต้านประเสริฐชัย, ญัฐฐาพร สุขแย้ม, และนันท์พันธ์ คดคง, 2565)

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านนาต้นจั่นมีความโดดเด่นและหลากหลาย โดยผ้าหมักโคลนมีได้เป็นเพียงสัญลักษณ์อัตลักษณ์ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นผลผลิตทางเศรษฐกิจที่สร้างรายได้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผ่านการพัฒนากระบวนการทอและย้อมสีธรรมชาติที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน (อัสริย์ นรเศรษฐาภรณ์, 2563) นอกจากนี้ ชุมชนยังมีตึกบาโรห์ซึ่งเป็นของเล่นพื้นบ้านจากไม้ที่สะท้อนความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น และข้าวเป็ปซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้านที่แสดงถึงวิถีชีวิต ความอุดมสมบูรณ์ และทักษะเชิงช่างอาหารที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน อันเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชุมชนบ้านนาต้นจั่น (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตึก, 2563; สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย, 2556)

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาอย่างยาวนานและเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน อีกทั้งมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ส่งผลต่อวิถีชีวิต การสร้างรายได้ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการศึกษาจะสำรวจการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกเพศทุกช่วงอายุ เนื่องจากผู้สืบทอดภูมิปัญญาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 40-70 ปี ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์ ความอดทน และทักษะเฉพาะด้าน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นหลังเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านนาต้นจั่นคงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นกรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 4 ด้าน

1. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากร

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่อาศัยอยู่และมีทะเบียนบ้านอยู่ในชุมชนบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 785 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตึก, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชนบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 265 คน การวิจัยเป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 แบบสัมภาษณ์

ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นประเด็นคำถามที่ใช้เป็นแนวทางเก็บข้อมูล โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ มีความยืดหยุ่น โดยมุ่งสัมภาษณ์แบบเจาะจง(Focus Group) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 คน

4. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้

4.1 ตัวแปรต้น เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

4.2 ตัวแปรตาม แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม Cohen & Uphoff (1981) ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพื้นที่ดำเนินการศึกษา คือ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 เชิงปริมาณ คือ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 265 คน ได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง “Taro Yamane” ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และที่ระดับความคาดเคลื่อน $\pm 5\%$

1.2 เชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ก่อตั้งโฮมสเตย์บ้านนาต้นจั่น จำนวน 1 คน ตัวแทนฝ่ายชายผลิตภัณฑ์ของชุมชน จำนวน 1 คน และตัวแทนโฮมสเตย์บ้านนาต้นจั่น จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นแบบสอบถามที่ได้มีการดำเนินการสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการมีส่วนร่วมต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย สามารถแบ่งได้ 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น และตอนที่ 3 คำถามแสดงความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ มีความเจาะลึกอย่างชัดเจนที่มีลักษณะเปิดกว้าง มีความยืดหยุ่น โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 สถานภาพส่วน

บุคคลของผู้ถูกสัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ คือ นำแบบสอบถามไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง โดยคณะผู้วิจัยลงไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่าง ได้ทำการตอบแล้วมาวิเคราะห์ประมวลผล ดำเนินการตามขั้นตอนโดยตามโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยคณะผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกด้วยการบรรยายเชิงพรรณนา โดยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาจัดกลุ่มและนำมาสรุปภาพรวมของข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย (Results)

การศึกษางานวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชนบ้านนาต้นจั่นเป็นแบบสอบถาม จำนวน 265 ชุด และได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) จำนวน 3 คน ซึ่งสามารถสรุปออกมาเป็นตารางค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านนาต้นจั่น ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	ระดับการมีส่วนร่วม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.46	0.55	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.80	0.33	มากที่สุด
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.77	0.36	มากที่สุด
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.37	0.60	มาก
ผลรวม	4.60	0.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่าแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา บ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยภาพรวมมีค่าเท่ากับ $\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.46 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกออกเป็นด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.33) รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.36) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.55) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.60)

ทั้งนี้การสัมภาษณ์แบบเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) พบว่า ชุมชนควรเปิดพื้นที่ให้ประชาชนทุกช่วงวัยมีส่วนร่วมในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง ส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านสู่เยาวชนผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ควบคู่กับการใช้สื่อดิจิทัลเผยแพร่คุณค่าและเรื่องราวของชุมชน นอกจากนี้ควรสนับสนุนความร่วมมือระหว่างกลุ่มอาชีพ โรงเรียน องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานภายนอก เพื่อเสริมศักยภาพและงบประมาณ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมวางแผน และประเมินผล อันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจความเป็นเจ้าของและความยั่งยืนของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ในส่วนของเยาวชนรุ่นหลังที่ได้ให้ข้อมูล พบว่า เยาวชนรุ่นหลังต้องการมีบทบาทในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงและบูรณาการกับชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งเสนอให้นำเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลมาใช้เผยแพร่เรื่องราวของชุมชน รวมถึงให้ชุมชนเปิดพื้นที่ให้เยาวชนรุ่นหลังมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจเพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ความเป็นเจ้าของ และความยั่งยืนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านนา อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย คณะผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจซึ่งจะได้นำมาอภิปรายผลของการวิจัย ดังนี้

จากการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านนาต้นจั่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกออกเป็นด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุดรองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากและด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาออกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อคำถามที่ว่า เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้นำชุมชนเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนจึงทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจร่วมกันต่อการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาออกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อคำถามที่ว่า เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการเปิด

ร้านอาหารพื้นถิ่น เช่น ข้าวเป็็บ ข้าวพัน หมี่พัน เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้นำชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการดูแลและพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน จนเกิดกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3.ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาออกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือข้อคำถามที่ว่า สมาชิกในชุมชนเกิดรายได้จากการนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้เช่น ปรับสูตรข้าวเป็็บให้มีหลายรูปแบบเพื่อนำมาจำหน่ายในตลาดให้เป็นอาหารที่หลากหลาย และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้อย่างน่าสนใจ เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดอาชีพ เกิดรายได้ ความเป็นอยู่ที่ดีมากยิ่งขึ้น

4.ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณาออกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือข้อคำถามที่ว่า ผู้นำชุมชนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน เช่น มีการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชุมชนเพื่อตรวจสอบและติดตามโครงการเกี่ยวกับการทำผ้าทอหรือของที่ระลึก อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในชุมชนบ้านนาต้นจั่นให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ทั้งผ้าหมักโคลน ข้าวเป็็บ ตักตาบาร์โหน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ประกอบกับผู้นำชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลร่วมกัน ทำให้กิจกรรมที่ประชาชนได้ทำร่วมกันประสบความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านต๊อ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย คณะผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

1.ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนบ้านนาต้นจั่นมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านเวทีประชาคม การประชุมกลุ่มย่อยตามกลุ่มอาชีพ และการใช้คณะกรรมการชุมชนเป็นกลไกหลักในการตัดสินใจร่วมกัน

2.ควรออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียม เพื่อให้การตัดสินใจสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลที่มีตัวแทนประชาชนเข้าร่วม

4.ควรใช้การประชุมชุมชนเป็นกลไกในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลลัพธ์ ปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินงาน พร้อมนำข้อเสนอแนะของประชาชนไปปรับปรุงการบริหารจัดการในรอบถัดไป

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 21

"นวัตกรรมและการบูรณาการองค์ความรู้ของสหสาขาเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน"

วันที่ 2 มีนาคม 2569

เอกสารอ้างอิง

พิทักษ์ธิดา ด้านประเสริฐชัย, ณัฐธราพร สุขแย้ม, วดีรัตนา จันทร์ประสิทธิ์, พวงเพชร สัมทอง, และนันทพันธ์ คตคง. (2565). ภูมิปัญญากับการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์*, 5(1), น.53-54. <https://so16.tcithaijo.org/index.php/RJPA/article/view/2124/1340>

อิสริย์ นรเศรษฐากรณ์. (2563 มกราคม - มิถุนายน). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ้าหมักโคลน บ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 12(1), บทคัดย่อ. <https://shorturl.asia/YvqsR>

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตึก. (2563). *ข้อมูลพื้นฐานชุมชนบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย*. สุโขทัย: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตึก.